

Het aparte deel 'Reacties'

Wanneer men uit het voorafgaande concludeert dat ik bij belangrijke beslissingen ten aanzien van de organisatie van mijn werk rekening hield met de staatkundige verantwoordelijkheid van de minister, dan is die conclusie juist. Ik was, zo voelde ik het, een in wetenschappelijke onafhankelijkheid werkende auteur maar ik was ook een ambtenaar en ik zag het als mijn taak om als ambtenaar te bevorderen dat de minister mij de wetenschappelijke onafhankelijkheid zou laten waaraan mijn werk behoefte had. Ik overwoog hierbij dat ik op talrijke terreinen omstreden kwesties zou moeten behandelen, waarop ik (na al het intern te voeren beraad) mijn visie zou moeten geven – die visie zou met machtiging en met gelden van de overheid gepubliceerd worden.

Zou het dan niet verstandig beleid van die overheid zijn om, als onderdeel als het ware van de aan mij verstrekte opdracht, ook visies te publiceren die van de mijne afweken, en was dat niet ook uit wetenschappelijk oogpunt wenselijk? Ik meende van wel.

Begin april '68, toen het manuscript voor *Voorspel* in concept gereed was, schreef ik aan het slot van het eerste kwartaalverslag van dat jaar:

'Nog één denkbeeld wil ik . . . opperen. Het werk dat ik schrijf, zie ik vooral voor volgende generaties van ons volk als het eerste werk waar men naar grijpt wanneer men, door serieuze belangstelling gedreven, de geschiedenis van het koninkrijk in de Tweede Wereldoorlog wil nagaan. Ik geloof dat bij diegenen die later voor dit werk op zichzelf al belangstelling zullen hebben, ook de vraag zal rijzen: hoe heeft de tijdgenoot dit historische beeld beoordeeld dat tenslotte door één historicus neergelegd is, al heeft hij zijn oordeel ook aan dat van anderen getoetst? Ik neem aan dat aan de verschillende delen vrij uitvoerige besprekingen gewijd zullen worden die vaak ook een kritisch karakter zullen dragen en ik zou het, vooral in het perspectief van later, van belang vinden indien, hetzij als toevoeging bij de *Epiloog*, hetzij als een apart deel alle beoordelingen afgedrukt zouden worden die zakelijk van belang zijn. Misschien zal dat de waarde van het beeld dat ik zelf vastleg, enigszins relativeren: dat acht ik niet alleen geen bezwaar, ik acht het een voordeel. Geschiedschrijving is, aldus Geyl, een discussie zonder eind en het zou wel eens kunnen zijn dat de discussie waartoe de verschijning van de verschillende delen aanleiding geeft, het waard is, in het seriewerk opgenomen te worden. Doet men dat niet, dan zal het vooral later nauwelijks doenlijk zijn, de misschien vele en waardevolle kritische beschouwingen die aan het werk gewijd worden, in de dag-, week-, maandbladen en andere periodieken uit de periode 1968–1985 terug te vinden.'

¹ Kwartaalverslag 1968 I, p. 10–11.